

Quaderns d'Arqueologia

EL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC DELS TERRENYS AFECTATS PER LA VARIANT DE LA CARRETERA N-240 DE PASSADA PER VALLS

*per M. Ester Fabra Salvat, Samuel Burguete Recasens
i Domènec Solé Folch*

Paraules clau: arqueologia, prospeccions, Alt Camp.

Resum: la variant de l'N-240 de passada per Valls va permetre realitzar una sèrie de prospeccions arqueològiques fruit de les quals es van poder identificar i situar tres nous jaciments arqueològics romans.

Abstract: a series of the archaeological prospeccions were possible due to the diversion of the arterial road N-240 in passing next to Valls. Three new Roman archaeological sites were identified.

A les darreries de 1990, la Comissió d'Arqueologia va rebre l'encàrrec del Servei d'Arqueologia de realitzar prospeccions arqueològiques als terrenys afectats per la variant de la carretera N-240 de passada pels voltants de Valls.¹

Amb un recorregut total de 5.500 m nous de traçat, aquest desviament rodeja la ciutat de Valls pels costats est i nord estalviant el pas pel centre urbà.

Es va dividir l'espai en tres trams lleugerament diferenciats i que estaven marcats pel pas o encreuament amb altres carreteres ja existents. El primer tram, el vam situar entre el km 18,800 de la N-240 i connecta mitjançant una rotonda amb la C-246 (Valls-Santa Creu de Calafell) seguint el traçat antic uns 2.000 m en direcció E-N. En arribar a aquest punt, i mitjançant una nova rotonda, començava el segon tram, que travessava conreus en direcció NW, i salvant els desnivells propis del torrent del Catllar arribava fins a creuar a diferent nivell la carretera T-200 (Valls-el Pont d'Armentera). Aquest tram tenia un total de 1.650 m. Des d'aquí, i en direcció NW-W, travessava els barrancs de la Xamora i el de Masmolets per arribar novament a l'N-240 en el km 22,000 de l'antic traçat. Aquest tercer tram tenia, doncs, 1.850 m.

Un cop delimitada la zona afectada i establerta una franja de protecció a ambdós costats d'uns 50 m, es va realitzar un pentinat de tota aquesta àrea: 5.500 m de llarg per uns 200 m d'amplada.

El desviament projectat travessava una sèrie de terrenys majoritàriament pertanyents a formacions del miocè superior amb un gruix d'entre 30 i 60 m. La zona concreta estudiada se situa sobre terrenys preferentment terciaris i, en part, quaternaris indiferenciats. A l'extrem N, hi podem trobar conglomerats de tipus torrencial i argiles.

Vista general de la zona projectada. (Foto: Samuel Burguete)

La depressió Valls-Reus es defineix com un terreny sensiblement pla, si bé s'ha d'admetre que es pot trobar localment alterat per barrancs de profunditat considerable respecte al nivell general de l'entorn.

S'ha conservat, en part, la morfologia suau o plana gràcies al desenvolupament d'aiguamolls i travertins superficials que han calcificat materials d'aportació, en principi, poc coherents. Aquestes capes travertíniques tenen un guix reduït de 2 a 4 m, però constitueixen una bona barrera contra l'erosió del terreny. No obstant això, la seva discontinuïtat ha permès obrir camins preferencials que han configurat el relleu actual, amb uns llits de barrancs amb desnivells que poden arribar als 15 m.

La naturalesa i les característiques en superfície dels materials que afloren en els tres trams en què s'ha dividit el desviament estan lligades a l'estat d'erosió en què es troba el terreny.

- Tram 1: argiles llimoses carbonatades (travertinitzades) alternant amb argiles llimoses sorrenques (terreny erosionat).

- Tram 2: Argiles llimoses carbonatades.

- Tram 3: Argiles llimoses carbonatades.

En un costat del torrent del Catllar hi ha una considerable quantitat de materials d'aportació al·luvial actual.

Una gran part del terreny és explotat agrícolament i es troba recobert per una capa d'aproximadament 0,5 m de terra vegetal, però sovint apareixen superfícies travertinitzades que configuren les zones més àrides del camp.

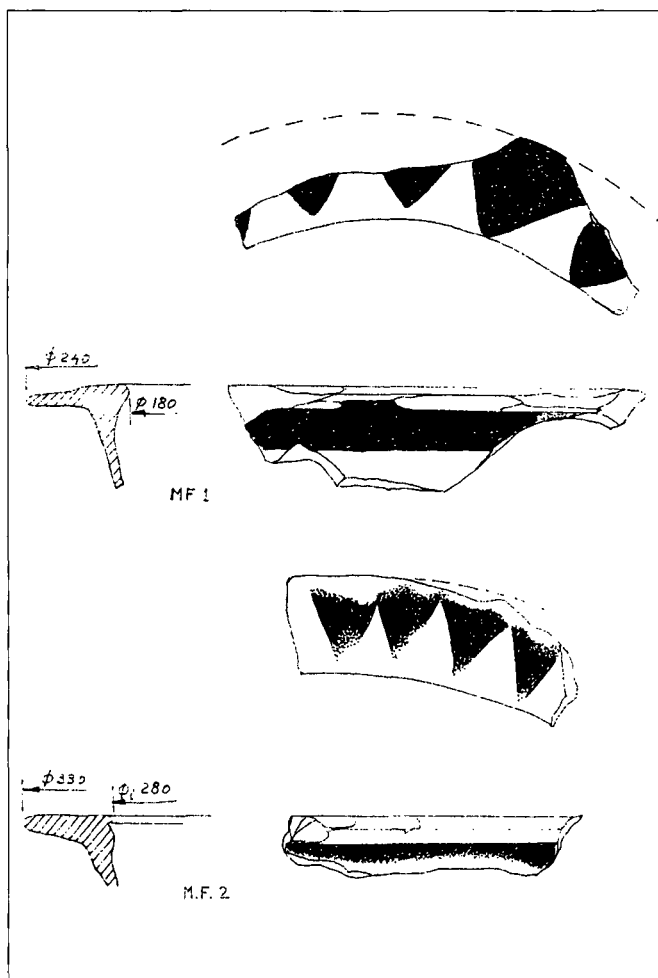
En el desviament, en un recorregut de poc més de 3,5 km, s'han de salvar tres torrents o barrancs:

- torrent del Sant Pou o de Masmolets
- torrent de la Xamora o barranc de Fontscaldes
- torrent del Mas Miquel, del Catllar o de Sant Francesc

El torrent més profund és el del Catllar, seguit del de la Xamora i, de bastant menor entitat, el torrent de Masmolets.

L'erosió del terreny per sota del nivell freàtic en els barrancs esmentats va posar de manifest, en el seu dia, afloraments d'aigua permanent.

Aquestes fonts han estat vives fins a temps molt propers. Avui en dia, una gran majoria estan pràcticament esgotades per la intensa explotació a què han estat sotmeses per aprofitar-les per a l'agricultura.

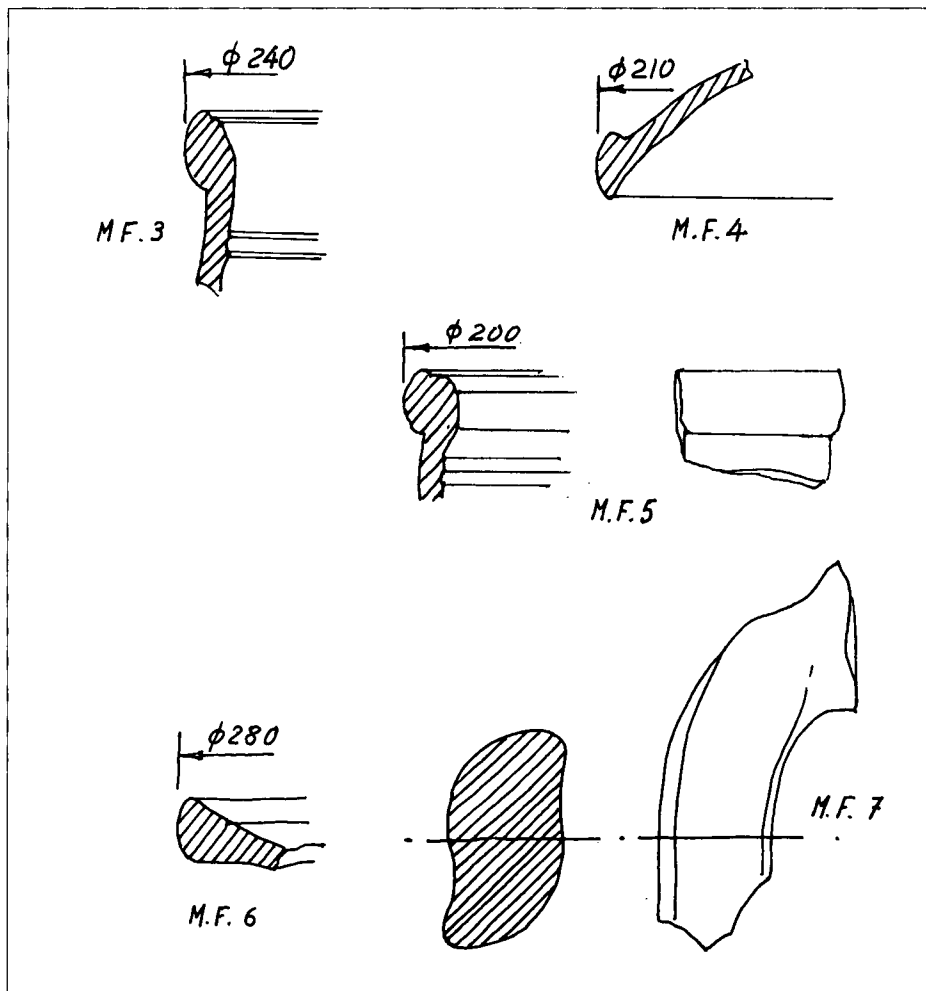
Fragment vora *kalathos*.
Dec. de bada a la paret
exterior del vas i dents de
llop a la paret interna de la
vora. Núm. inv. MF 1

Fragment vora *kalathos*.
Dec. de banda a la paret
exterior del vas i dents de
serra a la paret interna de
la vora. Núm. inv. MF2

En tres llocs determinats es van trobar indicis de tres jaciments romans que, si bé no es trobaven afectats, en principi, per la variant, se situen a prop d'aquesta i subjectes a possibles ampliacions de la carretera o a la construcció de serveis.

Els tres jaciments correspondrien a tres vil·les romanes que vam designar amb la següent toponímia:

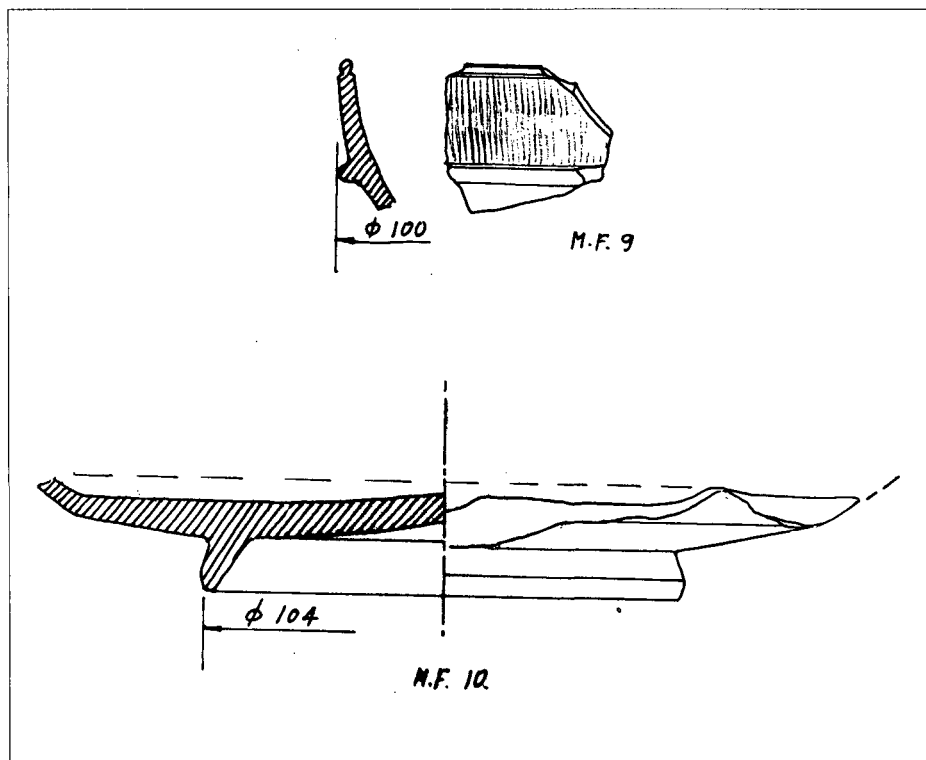
1. Jaciment Masia Figueras
2. Jaciment la Verneda
3. Jaciment l'Atalaia

Fragment vora de bol de vora aplicada. Núm. inv. MF 3 i MF 5

Plat-tapadora amb vora ennegrida. Núm. inv. MF 4

Vora de plat amb vora engrossida i parets oblícues. Núm. inv. MF 6

Ceràmica sigillata gàl·lica. Drag. 24/25 i Curle 15? Núm. inv. MF 9 i MF 10

Coordenades UTM i altituds

Masia Figueras	y=4 572 930	x=355 040	235 m
La Verneda	y=4 574 420	x=353 650	255 m
L'Atalaia	y=4 572 370	x=354 650	230 m

El primer ocupa una extensió aproximada de 2.000 metres quadrats i se situa a mà esquerra, aigües avall, del barranc del Catllar, tocant al desviament; el segon també s'estén uns 2.000 metres quadrats i se situa a mà dreta, aigües amunt, del torrent de Masmolets, a uns 150 m del desviament; i el tercer comprèn uns 1.500 metres quadrats i se situa al nord de la línia de ferrocarril Vilanova-Picamoixons, entre el torrent de Mas Miquel i l'actual variant.

El més potent dels tres és sens dubte l'anomenat Masia Figueras. Des dels anys seixanta, teníem coneixement d'un enterrament a la zona del torrent del Catllar, just per on ara s'ha projectat el desviament. Amb motiu de l'obertura del camí que dona accés a la finca des del torrent, va ser trobat aquest enterrament (pel que sembla, de *tegulae*), les restes del qual, amb la intervenció de les autoritats competents, van ser traslladades a l'ossera del cementiri municipal.

Des del punt d'encreuament del torrent amb el desviament, aigües avall i a l'esquerra, hi vam localitzar un aflorament de ceràmica romana i indicis de construccions.

El lloc és plantat d'avellaners i per les marjades es troben fragments de *dolia*, *tegula*, *imbrices* i ceràmica gruixuda. Per sobre la terra i en estat molt precari, hi podem trobar fragments de ceràmica ibèrica i romana.

Vam poder constatar fragments de vora de *kalathos* amb decoració de bandes i dents de llop o serra; ceràmica campaniana B; ceràmica romana de patina cendrosa associada a t.s. africana; bols de vora aplicada; plat-tapadora amb vora ennegrida; fragments de cos amb estriats corresponents a la forma 5 de Vegas; vora plat amb vora engrossida i parets obliqües, i terra *sigillata* sudgàlica i clara.²

Tot plegat ens dóna una cronologia àmplia que aniria del s. II aC al III-IV dC.

El jaciment de la Verneda o de l'Àngel, el trobem en el punt d'encreuament del desviament amb el torrent de Masmolets, concretament a la dreta del torrent aigües amunt. Aquest jaciment és molt pobre. Es van trobar restes de calç amb indicis de ser part d'una estructura arquitectònica; petits fragments de *tegulae* i fragments molt indeterminats de ceràmica romana, cosa que ens fa pensar amb la possibilitat d'algun centre o annex de tipus rural romà.

El jaciment l'Atalaia sembla que amb la construcció de la línia de ferrocarril Valls-Vilanova ja fou parcialment destruït. Se situa al nord de la via i a l'oest del desviament en el lloc on es creuen ambdós.

En superfície apareixen molt poques restes però el tall de la via, un estrat situat en un pla inclinat lleugerament cap al torrent, ofereix materials tardans ibèrics.

La configuració del Baix i del l'Alt Camp integrant la depressió Valls-Reus apareix com una gran plana alterada per dos rius i una gran quantitat de torrents i barrancs subsidiaris amb un lleuger pendent cap al mar.

La climatologia benigna de què gaudeix pot considerar-se un factor important de cara a l'habitabilitat d'aquesta; tanmateix, potser el factor més favorable pot ser l'existència de cursos d'aigua, no tan sols rius sinó també alguns punts de la majoria dels barrancs subsidiaris.

L'àmplia distribució dels recursos hídrics conjuntament amb la benignitat del clima i la bona situació de les comunicacions van propiciar l'establiment d'explotacions agràries a la comarca, l'estudi de les quals és encara molt migrat i desequilibrat en zones.

Notes

1. Excavacions i prospeccions d'urgència a petició i autorització del Servei d'Arqueologia (24-XII-90, núm. 12.410-E).

2. VEGAS, M.: *Cerámica común romana del Mediterráneo occidental*. Barcelona, 1973.